...ৰে নিৰ্দেশনা কৰি দিয়ে।" (A research proposal is a written presentation of an intended investigation that defines the research problem, states its significance and describes the method of inquiry.)

এই সংজ্ঞাসমূহৰ পৰা বুজা যায় যে এটা গৱেষণা কাৰ্যত কৰিবলগীয়া প্ৰতিটো কামৰ সম্পৰ্কে দিহা স্পষ্টকৈ ব্যাখ্যা কৰি গৱেষণাৰ প্ৰস্তাৱ দাঙি ধৰা হয়। ই হৈছে এটা গৱেষণা কাৰ্যৰ পূৰ্বপ্ৰস্তুতি-স্বৰূপ।

গৱেষণা-প্ৰস্তাৱৰ বৈশিষ্ট্য (Characteristics of Research Proposal)

গৱেষণা প্ৰস্তাৱ হৈছে গৱেষণা কাৰ্যৰ পূৰ্ব-পৰিকল্পনা য'ত গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য, পদ্ধতি আদি অধ্যায়ত ফলাফল সম্পৰ্কে ধাৰাবাহিকভাৱে বৰ্ণনা কৰা হয়। ইয়াৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যসমূহ হৈছে —

১। সমস্যাৰ স্পষ্টতা আৰু যথাৰ্থতা (Clarity and Preciseness of the Problem): এটা ভাল গৱেষণা-প্ৰস্তাৱত অনুসন্ধান কৰিবলগীয়া সমস্যাটোক স্পষ্ট আৰু যথাযথ ভাৱে নিৰ্দেশনা কৰি দিয়া হয়।

২। উদ্দেশ্যৰ স্পষ্টতা আৰু যথাৰ্থতা (Clarity and Preciseness of Objectives): গৱেষণা-প্ৰস্তাৱত উদ্দেশ্যৰ

উদ্দেশ্যসমূহ স্পষ্ট আৰু সংক্ষিপ্তভাৱে উল্লেখ কৰা থাকে।

৩/ গৱেষণা প্ৰশ্ন আৰু অনুমিতি প্ৰাক্কল্পনা (Research Questions and Hypothesis): গৱেষণা প্ৰস্তাৱত গৱেষণা প্ৰশ্ন আৰু প্ৰাক্কল্পনা স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰা থাকে যি গৱেষণাৰ দিশ নিৰ্ধাৰণ কৰাত সহায় কৰে।

৪/ ~~গৱেষণাৰ~~ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব (Significance of the Study): গৱেষণা প্ৰস্তাৱত নিৰ্বাচিত বিষয়, প্ৰশ্ন বা সমস্যাটোৱে সমাজত বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত কি প্ৰভাৱ পেলাব আৰু ইয়াৰ গুৰুত্ব বা প্ৰাসংগিকতা কি সেই সম্পৰ্কে উল্লেখ থাকে।

৫/ গৱেষণাৰ পৰিসীমা নিৰ্ধাৰণ (Delimitation of the Research): সময়সীমা, ব্যক্তি বিশেষ অধ্যয়নীয় তথ্য সংগ্ৰহৰ উৎস কি হ'ব, তথ্য সংগ্ৰহৰ নমুনাৰ আকাৰ কি হ'ব আৰু ভৌগোলিক এলেকা বিস্তাৰ লাভ আদি দিশসমূহ সামৰি গৱেষণা প্ৰস্তুত নিৰ্ধাৰণ কৰা থাকে।

৬/ সম্পৰ্কিত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ (Review of Related Literature): অধ্যয়নৰ বাবে নিৰ্বাচিত সমস্যা, প্ৰশ্ন বা বিষয়টোৰ সম্পৰ্কত ইতিমধ্যে কৰা অন্যান্য গৱেষণা আৰু উপলব্ধ সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ গৱেষণা প্ৰস্তাৱত সবিস্তাৰে ~~আলোচনা~~ বিশ্লেষণ কৰা হয়।

৭/ গৱেষণা পদ্ধতি (Research Methodology): নিৰ্বাচিত বিষয় বা সমস্যাটো অধ্যয়ন কৰিবলৈ কি পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব, কিদৰে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হ'ব আৰু সংগৃহীত তথ্যক বিশ্লেষণ কিদৰে কৰা হ'ব সেই বিষয়ে গৱেষণা প্ৰস্তাৱত স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰা থাকে।

৮/ তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি (Data Collection Methods) নিৰ্বাচিত নমুনা দল (Sample)ৰ পৰা কোনোবিধ ~~[illegible]~~ প্ৰশ্নাৱলীৰ তথ্যসমূহ ~~[illegible]~~ সংগ্ৰহ কৰা হ'ব ~~[illegible]~~

এক সঠিকভাৱে গৱেষণা প্ৰস্তাৱত উল্লেখ কৰা হয়।

৯। জনসংখ্যা আৰু নমুনা (Population and Sample): গৱেষণা প্ৰস্তাৱত কাৰ-পৰা আৰু কিমানৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হ'ব তাক উল্লেখ কৰা থাকে। নিৰ্দিষ্ট জনসংখ্যা বা জনসমষ্টিৰ পৰা কি নমুনায়ন পদ্ধতি (Sampling) প্ৰয়োগৰে নমুনা নিৰ্বাচন কৰা হ'ব সেই বিষয়েও উল্লেখ থাকে।

১০। প্ৰত্যাশিত ফলাফল (Expected Outcome): গৱেষণা প্ৰস্তাৱত প্ৰস্তাৱিত গৱেষণাটোৰ পৰা সমাজ বা প্ৰতিষ্ঠান কিদৰে লাভান্বিত হ'ব সেই বিষয়ে ~~এটা~~ এটা বিৱৰণ দিয়া থাকে।

সাধাৰণতে এটা গৱেষণা প্ৰস্তাৱত অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যসমূহ প্ৰতি সমস্যাৰ সমাধানমূলক এটা পৰিকল্পনা আগবঢ়োৱা হয়। ইয়াত গৱেষণাটোৰ মৌলিকতা, প্ৰাসংগিকতা আৰু বহুমুখী প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। এই সকলোবোৰ বৈশিষ্ট্যসম্পন্ন গৱেষণা প্ৰস্তাৱ এটাই গৱেষণাটোক ফলপ্ৰসূ কৰাত নিশ্চিত কৰি তোলে।

গৱেষণা প্ৰস্তাৱৰ প্ৰধান উপাদানসমূহ (Key Components of Research Proposal)

এটা গৱেষণা প্ৰস্তাৱৰ অপৰিহাৰ্য উপাদানসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

১। শিৰোনাম (Title): গৱেষণাৰ শিৰোনাম স্পষ্ট, যথাৰ্থ আৰু গৱেষণাৰ মূল বিষয়বস্তু প্ৰতিফলিত কৰিব পৰা বিধৰ হ'ব লাগে।

২। পাতনি/অৱতাৰণিকা (Introduction): অধ্যয়নটোৰ পাতনিত বিষয়, সমস্যা বা প্ৰশ্নটোৰ পটভূমি, অধ্যয়নৰ তাৎপৰ্য বা প্ৰাসংগিকতা আৰু গৱেষণাৰ সমস্যাৰ বৰ্তমান ~~[illegible]~~ বিস্তৃতভাৱে উল্লেখ থাকিব লাগে।

৩। গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য (Research Objectives): গৱেষণাৰ প্ৰস্তাৱত উল্লেখ কৰা ~~[illegible]~~ গৱেষণাৰ

সমস্যা থাকে।

সাধাৰণতে এটা গৱেষণা প্ৰস্তাৱত অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যসমূহ, নীতি, সমস্যাৰ সমাধানসমূহৰ এটা পৰিকল্পনা আগবঢ়োৱা হয়। ইয়াত গৱেষণাটোৰ মৌলিকতা, প্ৰাসংগিকতা আৰু বহুত্বৰ যোগ্যতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। এই সকলোবোৰ বিষয়সমূহেৰে গৱেষণা প্ৰস্তাৱ এটাই গৱেষণাটোৰ কাৰ্যকাৰিতাৰ নিৰ্দিষ্ট দিশ দেখুৱায়।

গৱেষণা প্ৰস্তাৱৰ প্ৰধান উপাদানসমূহ (Key Components of Research Proposal)

এটা গৱেষণা প্ৰস্তাৱৰ অপৰিহাৰ্য উপাদানসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল ——

১। শিৰোনাম (Title): গৱেষণাৰ শিৰোনাম এটাই যথাৰ্থ আৰু গৱেষণাৰ মূল বিষয়বস্তু প্ৰতিফলিত কৰিব পৰা বিধৰ হ'ব লাগে।

২। পাতনি/অৱতাৰণিকা (Introduction): অধ্যয়নটিৰ সম্পৰ্কিত বিষয়, সমস্যা বা প্ৰশ্নটোৰ পৰিচয়, অধ্যয়নৰ তাৎপৰ্য বা প্ৰাসংগিকতা আৰু গৱেষণাৰ সম্পৰ্কীয় অৱদান ~~[illegible]~~ বিস্তৃতভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগে।

৩। গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য (Research Objectives): গৱেষণাৰ প্ৰস্তাৱত উল্লেখ কৰা ~~[illegible]~~ গৱেষণাৰ

উদ্দেশ্যসমূহ স্পষ্ট, যথাৰ্থ, সাৰ্বজনীনভাৱে আৰু পৰিমাপনযোগ্য হ'ব লাগে।

৪। গৱেষণা প্ৰশ্ন আৰু প্ৰাক্‌কল্পনা (Research Question and Hypothesis): গৱেষণা প্ৰস্তাৱৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান হ'ল গৱেষণা প্ৰশ্ন আৰু প্ৰাক্‌কল্পনা, এই গৱেষণা প্ৰশ্ন আৰু প্ৰাক্‌কল্পনা স্পষ্ট, যথাৰ্থ আৰু পৰীক্ষণযোগ্য হ'ব লাগে।

৫। সম্পৰ্কিত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ (Review of Related Literature): গৱেষণা প্ৰস্তাৱত সম্পৰ্কিত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ তথা অধ্যয়ন বিষয় বা সমস্যাটোৰ লগত সম্পৰ্কিত আগৰ গৱেষণাৰ বিস্তৃত বিশ্লেষণ থাকিব লাগে।

৬। গৱেষণা পদ্ধতি (Research Methodology): এই অংশত গৱেষণা কেনেকৈ কৰা হ'ব তাৰ বিশদ বিৱৰণ থাকে। অৰ্থাৎ নমুনাচয়ন পদ্ধতি, তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি, তথ্য বিশ্লেষণৰ পদ্ধতি আদি সম্পৰ্কে বৰ্ণনা দিয়া থাকে।

৭। সম্ভাব্য ফলাফল (Expected Outcome): গৱেষণাৰ সমস্যা বা বিষয়টোৰ উন্মোচনত নতুন তথ্য বা অৱদান আগবঢ়াব পৰা বিষয়ে উল্লেখ থাকিব লাগে।

৮। সামৰণি (Conclusion): গৱেষণাটোৰ তাৎপৰ্য, সম্ভাব্য অৱদান, পৰৱৰ্তী গৱেষণাৰ পৰামৰ্শ আদি সামৰণিত উল্লেখ কৰিব লাগে।

৯। গ্ৰন্থপঞ্জী (References): সমগ্ৰ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াটোত ব্যৱহৃত উৎসসমূহ আৰু বৰ্ণানুক্ৰমিক কৰোঁতে সংগ্ৰহ কৰা প্ৰতিটো উৎসক সঠিক নিয়ম অনুসৰণ কৰি গ্ৰন্থপঞ্জীত উল্লেখ কৰিব লাগে।

১০। পৰিশিষ্ট (Appendices): গৱেষণাত ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া প্ৰশ্নাৱলী, সাক্ষাৎকাৰৰ সূচী আৰু পৰ্যবেক্ষণ সূচী আদি বা আন প্ৰয়োজনীয় তথ্য পৰিশিষ্ট হিচাপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে।

Problem)। গবেষণা সমস্যা গঠনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ একাৰ- আগতে গবেষণা সমস্যাটো কি তাক জানি লোৱাটো অতি দৰকাৰী। এই ভিত্তিতে গবেষণা সমস্যাৰ অৰ্থ, বৈশিষ্ট্য, গবেষণা সমস্যাৰ চিহ্নিতকৰণ, গবেষণা সমস্যা গঠনৰ গুৰুত্ব আদিৰ বিষয়ে বিস্তৃত ভাৱে আলোচনা কৰা হ'ল।

গবেষণা সমস্যাৰ অৰ্থ আৰু সংজ্ঞা (Meaning and Definitions of Research Problem)

কোনো এটা গবেষণা কাৰ্যৰ মূল ভেটিটোৱেই হৈছে গবেষণা সমস্যা। ইয়াৰ ওপৰতে সমগ্ৰ গবেষণা প্ৰক্ৰিয়াটোৰ কাৰ্যকাৰিতা নিৰ্ভৰ কৰে। সাধাৰণতে গবেষণা সমস্যা মানে হৈছে কোনো এক নিৰ্দিষ্ট ক্ষেত্ৰ (Field) বা বিষয়ত উদ্ভৱ হোৱা অপৰিচিত, সন্দেহজনক আৰু অব্যক্ত সমস্যা, প্ৰশ্ন, প্ৰসংগ, বিষয় বা চিন্তা যাক বিজ্ঞানসন্মতভাৱে অনুসন্ধান কৰি সমাধান বা উত্তৰ লাভ কৰিব পাৰি। ই হৈছে বিদ্যমান জ্ঞান (Existing Knowledge)ৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া এক ব্যৱধান (Gap) যাক গবেষকে পদ্ধতিগত অনুসন্ধান যোগেদি সমাধান কৰিব বিচাৰে। এটা সুস্পষ্ট আৰু যথাৰ্থ গবেষণা সমস্যাই গোটেই

[illegible] সমগ্ৰ
গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ কাৰ্যকাৰিতা নিৰ্ভৰ কৰে।

ভাল গৱেষণা সমস্যাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ (Characteristics of a Good Research Problem)

এটা সফল আৰু ফলপ্ৰসূ গৱেষণাৰ বাবে গৱেষণা সমস্যাটো সঠিকভাৱে নিৰূপণ কৰাটো অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ। এটা ভাল গৱেষণা-সমস্যাৰ-তলৰ-বৈশিষ্ট্যসমূহ পৰিলক্ষিত হয় —

১/ স্পষ্ট আৰু নিৰ্দিষ্ট (Clear and Specific): গৱেষণা সমস্যা এটা অস্পষ্ট আৰু দ্ব্যৰ্থবোধক হোৱাটো অনুচিত। ই অধ্যয়ন সহজতে বুজিব পৰা, স্পষ্ট আৰু সঠিক হ'ব লাগে।

২/ নতুন (Novel): এটা আদৰ্শ গৱেষণা সমস্যাই এটা নতুন দৃষ্টিকোণ আগবঢ়ায়। ই এক মৌলিক অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰে- যি নতুন জ্ঞান সৃষ্টি, বিদ্যমান জ্ঞানত সম্প্ৰসাৰণ অথবা বাস্তৱ সমস্যা সমাধানত বৰঙণি আগবঢ়ায়।

৩/ গৱেষণাযোগ্য (Researchable): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা এনে হোৱা উচিত যাতে তথ্য সংগ্ৰহ, পৰীক্ষণ আৰু বিশ্লেষণৰ মাধ্যমেৰে ইয়াৰ উত্তৰ বিচাৰি উলিয়াব পৰা যায়।

৪। তাৎপৰ্যপূৰ্ণ আৰু প্ৰাসংগিক (Significant and Relevant): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা অৱশ্যে তাৎপৰ্য বহন কৰা আৰু প্ৰাসংগিকতা থকা হ'ব লাগে, সমস্যাটোৱে জ্ঞানক্ষেত্ৰত সমসাময়িক বিশেষ অৰিহণা যোগাব পৰা হ'ব লাগে।

৫। সম্ভাৱনীয়তা (Feasible): গৱেষণা-সমস্যাটো অধ্যয়নৰ বাবে সময়, সম্পদ আৰু প্ৰচেষ্টাৰ সাপেক্ষে পৰা সম্ভাৱনীয় আৰু কাৰ্যকৰী হ'ব লাগে।

৬। উদ্দেশ্যভিত্তিক (Objective Oriented): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যাই গৱেষকৰ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য স্পষ্ট প্ৰতিফলিত হ'ব লাগে।

৭। তথ্য সংগ্ৰহ হোৱা (Data supported): গৱেষণা সমস্যাটো তথ্য সংগ্ৰহৰ জৰিয়তে হোৱাটো সম্ভৱ হ'ব লাগে।

৮। বাস্তৱ প্ৰয়োগযোগ্যতা (Practical Applicability): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা বাস্তৱ জগতৰ বাবে উপযোগী হ'ব লাগে।

৯। পৰিমাপযোগ্য (Measurable): গৱেষণা সমস্যাটোৱে চলকবোৰ (সমূহ) চিনাক্ত কৰিব লাগে যাতে সেইসমূহ পদ্ধতি অনুসৰি কৰি তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ কৰিব পৰা যায়।

১০। ৰুচিপূৰ্ণ (Interesting): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা ৰুচিপূৰ্ণ হ'ব লাগে যি বিষয় বা সমস্যাটোৱে গৱেষকৰ আগ্ৰহ যোগাব কৌতূহল আৰু প্ৰেৰণা যোগাব পাৰে।

১১। নৈতিক (Ethical): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা নৈতিক মানদণ্ডৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব লাগে যি অংশগ্ৰহণকাৰীৰ গোপনীয়তা, সামাজিক দায়বদ্ধতা আৰু নৈতিকতা ৰক্ষা কৰিব পাৰে।

১২। প্ৰত্যাশিত ফলাফল (Expected Outcome): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যাৰ প্ৰত্যাশিত ফলাফল সম্পৰ্কে কিছু উপলব্ধিৰ পৰা নিৰ্দিষ্ট হ'ব লাগে

যাতে নিৰ্দিষ্ট সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিব পৰা যায়।

২৩। ভৱিষ্যত গৱেষণাৰ সম্ভাৱনীয়তা (Scope for Further Research): এটা উৎকৃষ্ট গৱেষণা সমস্যাই ভৱিষ্যত গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰ উন্মুক্ত কৰি নতুন জ্ঞান বা বিষয়ৰ অনুসন্ধান প্ৰদান কৰে।

২৪। আন্তঃবিভাগীয় (Interdisciplinary): এটা ভাল গৱেষণা সমস্যা দুই বা ততোধিক বিষয়ৰ ~~ক্ষেত্ৰ~~ ক্ষেত্ৰৰ সৈতে জড়িত হ'ব পাৰে আৰু আন্তঃসম্পৰ্কীয় হয়।

ওপৰৰ এটা গৱেষণা সমস্যা বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যযুক্ত পৰিপূৰ্ণ। সেইকাৰণে ক'বলৈ হয় যে এটা উৎকৃষ্ট গৱেষণা সমস্যা নিৰ্বাচন কৰাটো অতি জটিল। ওপৰত উল্লেখ কৰা গুণসমূহ গৱেষণা সমস্যা ~~এ~~ এটাত থকাটো অতি প্ৰয়োজনীয়। ~~অন্যথা গৱেষণাৰ~~ নিৰ্বাচিত গৱেষণা সমস্যাটোৰ প্ৰকৃততে ওপৰত গৱেষণাৰ কৃতকাৰ্যতা বহুলাংশে নিৰ্ভৰ কৰে।

গৱেষণা সমস্যাৰ ~~চিনাক্তকৰণ~~ গঠন (~~Identification~~ Formulation of Research Problem)

গৱেষণাৰ প্ৰাৰম্ভিক স্তৰ অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপটোৱেই হৈছে গৱেষণা সমস্যাৰ ~~চিনাক্তকৰণ~~ গঠন। ~~সাধাৰণতে~~ গৱেষণা সমস্যা চিনাক্তকৰণৰ বৈজ্ঞানিক নিয়মাৱলী স্তৰ অনুসৰণ কৰা হয়। গৱেষকৰ মনত সৰ্বপ্ৰথমেই এটা প্ৰশ্নটোৱেই হ'ল যে অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু কি হ'ব। যিটো সমস্যা বা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি গৱেষণা কাৰ্যটি সম্পাদন কৰা হ'ব এইটো নিৰ্বাচন কৰাটো গৱেষকৰ প্ৰথম আৰু প্ৰধান প্ৰত্যাহ্বান। ইয়াৰ বাবে গৱেষকে যথেষ্ট পৰিশ্ৰমৰ জৰিয়তে ~~সূক্ষ্ম~~ সূক্ষ্ম পৰ্যবেক্ষণ আৰু বিশ্লেষণ কৰিব লগা হয়। প্ৰাৰম্ভিক (~~Beginner~~) (Beginner) গৱেষকৰ কাৰণে এই কামটো অতি জটিল হ'ব পাৰে। সেয়েহে গৱেষণা সমস্যা ~~চিনাক্তকৰণৰ~~ গঠনৰ বৈজ্ঞানিক নিয়মাৱলী নিৰ্দিষ্ট ~~ক~~ পদ্ধতিৰে-

স্তৰবোৰ আলোচনা কৰা হ'ল। এইসমূহৰ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল ——

১। আগ্ৰহপূৰ্ণ বহল ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন (Selecting a Broad Area of Interest): গৱেষণা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰা শিক্ষাৰ্থী ব্যক্তিজনে প্ৰথমতে আগ্ৰহ আৰু দখল থকা এটা বহল ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন কৰিব লাগিব। এটা এনেকুৱা ক্ষেত্ৰ য'ত গৱেষকজন আগ্ৰহী আৰু য'ত গৱেষকজনৰ জ্ঞান আৰু দক্ষতা আছে। উদাহৰণ: অনলাইন শিক্ষণ।

২। নিৰ্বাচিত বহল ক্ষেত্ৰৰ বিভাজন (Dissecting the Broad Area): আগ্ৰহ আৰু দখল থকা ক্ষেত্ৰ বা বিষয় নিৰ্বাচন কৰাৰ পিছত তাক সৰু সৰু ভাগত ভাগ কৰিব লাগিব। উদাহৰণ: মানসিক চাপ আৰু অনলাইন শিক্ষণৰ সম্পৰ্ক, অনলাইন শিক্ষণত আৰ্থিক কাৰণ আৰু প্ৰভাৱ, শৈক্ষিক কৃতিত্বত অনলাইন শিক্ষণৰ প্ৰভাৱ, উচ্চ আচৰণৰ কাৰণ নিৰ্ভৰশীল অনলাইন শিক্ষণ, শৈক্ষিক প্ৰাপ্তিত অনলাইন শিক্ষণৰ প্ৰভাৱ, সামাজিক বিকাশত অনলাইন শিক্ষণৰ প্ৰভাৱ, আৰু অন্যান্য।

৩। বিশেষ আৰু নিৰ্দিষ্ট উপ-বিষয় নিৰ্বাচন (Selecting a Specific Sub-Area): নিৰ্বাচিত বহল ক্ষেত্ৰক সৰু সৰু উপভাগত বিভাজন কৰাৰ পিছত তাৰ পৰা অৰ্থপূৰ্ণ গৱেষণা বিষয়টো নিৰ্বাচন কৰিব লাগিব। এনে কৰোঁতে এটা একাধিক গৱেষণা বা অসম্পূৰ্ণ বিষয়বোৰ বাদ দি যাব লাগিব। উদ্দেশ্যত এনেকুৱা এটা বিষয় বাছিব লাগে, যাৰ সময়, খৰছ, তথ্য সংগ্ৰহ, তথ্য বিশ্লেষণ আৰু ফলাফলৰ নিৰ্ণয় কৰা কাৰ্যকাৰিতা আছে। উদাহৰণ: উচ্চ আচৰণত কাৰণ নিৰ্ভৰশীল অনলাইন শিক্ষণ।

৪। গৱেষণা প্ৰশ্নৰ উত্থাপন (Raising Research Questions): কেইটা বিষয়ত আমাৰ প্ৰশ্ন

আলোচনা এবং গবেষণাপত্রগুলি বিশ্লেষণী পাঠ কোনোরূপ-কারণে গবেষণা প্রশ্ন ~~গঠিত~~ উন্মোচিত করিবে থাকে। এরূপ কারণেও গবেষকগণের স্বতন্ত্র অংশ। প্রতিটি প্রশ্নকে সুনির্দিষ্ট করা যায় থাকে। যদি প্রশ্নর সংখ্যা অধিক হয় তবে গুরুত্ব অনুযায়ী বাছাই করে অপারেশনালাইজেশন হেতু নতুন প্রশ্নগুলোর বাদ দিতে থাকে। উদাহরণ: অনলাইন গেমস এবং উগ্র আচরণের মাঝের সম্পর্ক কি? বিভিন্নধরনের অনলাইন গেমসে উগ্র আচরণকে কিভাবে প্রভাবিত করে? ~~কোনগুলো~~ কোনগুলোর মনোবৈজ্ঞানিক কারণে অনলাইন গেমস এবং উগ্র আচরণের সম্পর্কে সক্রিয় ভূমিকা রাখে? অনলাইন গেমস খেলার সময়সীমা এবং সময় ব্যবহারের ~~উগ্র আচরণের~~ উগ্রতার স্তর (Level of Aggression) প্রভাব কেমন কি? কোনবয়সী বয়সের লোকে অনলাইন গেমস খেলার ফলে বেশি উগ্র আচরণ-প্রদর্শন করে? অনলাইন গেমস, উগ্র আচরণ এবং লিঙ্গের (gender) এ-মাঝের কিরূপ সম্পর্ক রয়েছে-কি? অনলাইন গেমসের মধ্যে দীর্ঘ সময় উগ্র-আচরণ কোনোবিধ কি ভূমিকা রয়েছে? ইত্যাদি।

৫। উদ্দেশ্য গঠন (Formulating objectives):

অপারেশনাল গবেষণা প্রশ্নগুলোর কাজ দিয়ে অপারেশনালাইজেশন যুক্তিপূর্ণ প্রশ্নগুলো নির্বাচন করার নিমিত্ত গবেষকের সেই গবেষণা প্রশ্নের ভিত্তিতে উদ্দেশ্য গঠন করিতে থাকে। উদ্দেশ্যসমূহ সহজ নির্দিষ্ট শব্দ-ব্যবহার করি-লিখিত থাকে, এবং এইসমূহ স্পষ্ট এবং বাস্তব হওয়া উচিত। উদ্দেশ্যসমূহ দুই ভাগে গঠন করা হয়— মুখ্য উদ্দেশ্য এবং গৌণ উদ্দেশ্য। উদাহরণ: মুখ্য— অনলাইন গেমস এবং উগ্র আচরণের মাঝের সম্পর্ক অনুসন্ধান করা। গৌণ— মনোবৈজ্ঞানিক কারণের উপরেও অনলাইন গেমসের সময় ব্যবহারের প্রভাব অনুসন্ধান করা; বয়স এবং লিঙ্গের ভিত্তিতে অনলাইন গেমসের মাঝে উদ্ভূত-হওয়া উগ্রতার স্তর নির্ণয় করা; অনলাইন

লক্ষ্যত উপনীত হ'ব পৰা কৰা হয় আৱশ্যক হোৱা কাৰণে উদ্দেশ্য নিৰ্ণয় নিশ্চিতকৰণ আদি।

৫/ গঠন কৰা উদ্দেশ্যৰ পৰীক্ষণ (Checking Formulated Objectives): এই স্তৰত গঠন কৰা উদ্দেশ্যসমূহৰ পৰিমাপযোগ্যতা (Measurability) আৰু প্ৰাপ্তিযোগ্যতা (Achievability) পৰীক্ষা কৰি চাব লাগে। এনে কৰাৰ ক্ষেত্ৰত গৱেষণাটো সময়ত শিক্ষাৰ্থীৰ আচৰণ পৰা আৰু স্পষ্ট কৰা হ'ব, সময় নিৰ্ধাৰণ আদিৰ, চলক নিৰ্বাচন হ'ব, প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰিক সাহিত্য উপলব্ধ হয় নে নাই উদ্দেশ্যৰ আদি বিষয়সমূহ চালি-জাৰি চাব লাগে।

৭/ সমস্যাৰ উল্লেখ বা বিবৃতি (Statement of the Problem): অৱশেষত গৱেষকে অতিশয় বস্তুনিষ্ঠ কাৰিকৰীভাৱে সমস্যাটোৰ বিবৃতি দিব লাগে। এইক্ষেত্ৰত গৱেষণা সমস্যাটো এনেদৰে বৰ্ণনা কৰা হয় যাতে গৱেষণাটোৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু উদ্দেশ্য প্ৰকাশ পায়। উদাহৰণ: নগাঁও জিলাত কিশোৰসকলৰ মাজত আক্ৰমণাত্মক আচৰণত অনলাইন খেলৰ প্ৰভাৱ (Impact of Online Games on Aggressive Behaviour Among Teenagers of Nagaon District.)।

মাধ্যমিক এই শৈক্ষিক সম্পূৰ্ণ অনুসৰণ কৰিয়েই গৱেষণা সমস্যা এটা গঠন কৰা হয়। গৱেষণা সমস্যা এটা গঠনত যোগ্যতা মন দিব লাগে যে সমস্যাটো গৱেষকৰ আগ্ৰহৰ আৰু প্ৰতি ঘটনা, বিষয় বা ক্ষেত্ৰৰ অন্তৰ্গত হয়। লগতে মনত ৰাখিব লাগে যে সমস্যাটো সময়, ধন, তথ্য সংগ্ৰহ, সামাজিক সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ আৰু আলোচনাৰ দিশৰ পৰা গৱেষণাযোগ্য আৰু কাৰ্যক্ষম হয়।

গবেষণা প্রশ্ন (Research Questions)

গবেষণা প্রশ্নর অর্থ (Meaning of Research questions)

গবেষণা প্রশ্ন গবেষণা কাৰ্যৰ এটা অতি গুরুত্বপূর্ণ অংশ। এই উদ্দেশ্যে এক প্রশ্ন বা প্রশ্নাবলী যার গবেষণার ভবিষ্যতে উত্তর দিবলৈ চেষ্টা করা হয়। গবেষকে কোনো এটা নির্দিষ্ট সমস্যা বা বিষয় নিজের কাছে নির্বাচন করার পিছত গবেষণা প্রশ্নর গুরুত্ব অনেক থাকে। গবেষণা প্রশ্নর ভবিষ্যতে গবেষকে বিষয় বা সমস্যাগুলির ওপরত জড়িত বিভিন্ন দিক আরু কারণ-সম্পর্কে কি, কিয়, কেনেকৈ, কিমান আদি প্রশ্নর উত্থাপন করি বিষয়গুলির অন্তর্দৃষ্টি উন্মোচনত প্রয়াস করে। এই বিষয় বা সমস্যাগুলির অন্তর্নিহিত বিষয়বস্তুবোর অনুধাবন করাত সহায় করে আরু সময় গবেষণা প্রক্রিয়াগুলিত দিশা নির্ণয় করাত সহায় করে। গবেষণা প্রশ্নসমূহ গবেষণার উদ্দেশ্যর লগত জড়িত হৈ থাকে। গবেষণা প্রশ্নর ওপরত ভিত্তি করিয়েই গবেষণাত উদ্দেশ্যসমূহ গঠন করা হয়। যেয়ে গবেষণা প্রশ্ন হৈছে কোনোবোর অর্থ, সংক্ষিপ্ত আরু যথার্থ প্রশ্নবোধক বাক্য যি অভিজ্ঞতাসীমা গবেষণাগুলিত উদ্দেশ্য, প্রকল্পসমূহ আরু সম্ভাব্য নির্বাচনত সহায় করে। এনে কথাত ক'বলৈ গলে গবেষণা প্রশ্ন হৈছে গবেষণাত্মক অধ্যয়নত অনুসন্ধিৎসু উত্থাপন করা কোনোবোর প্রশ্ন যিয়ে গবেষণাগুলিত উদ্দেশ্য আরু পরিসরক স্পষ্ট করি তোলে। গবেষণা প্রশ্নই কোনো সমস্যা, ঘটনা বা পরিস্থিতি সম্পর্কে স্পষ্ট আরু উদ্দেশ্যমূলক প্রশ্ন উত্থাপন করি গবেষণার দিশা নির্ধারণ করে।

গবেষণা প্রশ্নর বৈশিষ্ট্য (Characteristics of Research questions)

গবেষণা প্রশ্নর বৈশিষ্ট্য নিম্নলিখিত ধরণর —

১/ স্পষ্টতা (Clarity) : গবেষণা প্রশ্ন এটা

স্পষ্ট আৰু সুনিৰ্দিষ্ট হ'ব লাগে যাতে গৱেষণাৰ উদ্দেশ্যসমূহ সহজে বুজিব পৰা যায়।

২/ সংক্ষিপ্ততা (~~Cons~~ Conciseness): গৱেষণা-প্ৰশ্ন সংক্ষিপ্ত আৰু উপস্থাপন কৰিব লাগে যাতে গৱেষণাৰ বিষয়বস্তু সহজে বুজি পাব পাৰি।

৩/ উদ্দেশ্যমূলক (Purposive): গৱেষণা-প্ৰশ্ন গৱেষণাৰ মূল উদ্দেশ্যৰ লগত সম্পৰ্কিত হোৱা উচিত।

৪/ ~~প্ৰাসংগিকতা~~ গৱেষণাযোগ্য Researchable (~~Significant~~): গৱেষণা-প্ৰশ্ন এনেদৰে উপস্থাপন কৰিব লাগে যাতে উক্ত তথ্য সংগ্ৰহ, পৰীক্ষণ আৰু বিশ্লেষণৰ যোগেদি নিৰ্দিষ্ট-উপসংহাৰ পাৰি।

~~৫/ গৱেষণাযোগ্য (Researchable):~~

৫/ প্ৰাসংগিকতা (Significance): গৱেষণা প্ৰশ্নই এনে বিষয়বস্তুক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব লাগে যি সমাজখনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অৱদান আগবঢ়াব পাৰে।

৬/ সাধনযোগ্য (Feasible): গৱেষণা প্ৰশ্ন এটা সময়; সম্পদ আৰু বিশ্লেষণৰ মাজেৰে কৰা সাধনযোগ্য হ'ব লাগে।

৭/ প্ৰয়োগযোগ্য (Applicable): গৱেষণা প্ৰশ্নই বাস্তৱ জীৱনৰ প্ৰয়োগযোগ্য তথ্যৰ উদ্ঘাটন সমস্যা-সমাধান কৰিব লগীয়া কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব লাগে।

৮/ অনুসন্ধানমূলক (Exploratory): গৱেষণা প্ৰশ্নই নতুন তথ্যৰ অনুসন্ধান তথা অজ্ঞাত তথ্যৰ উন্মোচন কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব লাগে।

৯/ বিশ্লেষণধৰ্মী (Analytical): গৱেষণা প্ৰশ্নই তথ্যৰ গুণগত অথবা পৰিমাণগত বিশ্লেষণৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিব লাগে।

৯। চিন্তা উদ্রেককাৰী (Thought Provoking): গৱেষণা প্ৰশ্নই গভীৰ চিন্তা আৰু বিশ্লেষণমূলক অধ্যয়ন কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিব লাগে।

স্পষ্টতা, সঠিক, কাৰ্যক্ষম আৰু প্ৰাসংগিক গৱেষণা প্ৰশ্ন গৱেষণাৰ সফলতাৰ বাবে অতি দৰকাৰী। সঠিকভাৱে গঠন কৰা গৱেষণা প্ৰশ্নই গৱেষণাক পথ প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু সংগ্ৰহীত তথ্যৰ সঠিক বিশ্লেষণ নিশ্চিত কৰে। সেইবাবে গৱেষকে যথাযথ পৰিকল্পনা আৰু চিন্তাশীলতাৰে গৱেষণা প্ৰশ্ন গঠন কৰিব লাগে।

গৱেষণা প্ৰশ্নৰ প্ৰকাৰ (Types of Research Questions)

গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য আৰু তথ্য সংগ্ৰহৰ পদ্ধতি অনুসৰি গৱেষণা প্ৰশ্নক প্ৰধানতঃ দুটা ~~কেইবাটাও~~ ভাগত ভাগ কৰা হৈছে। এইসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

১। গুণগত গৱেষণা প্ৰশ্ন (Qualitative Research Questions): গুণগত গৱেষণা প্ৰশ্ন সাধাৰণতে বিষয়বস্তুৰ গভীৰ অধ্যয়ন, আচৰণ, অনুভৱ আৰু ধাৰণাৰ ওপৰত কেন্দ্ৰীভূত। গুণগত গৱেষণাৰ প্ৰধান ভাগকেইটা হ'ল —

(ক) অনুসন্ধানমূলক (Exploratory): নতুন সমস্যা, ঘটনা বা বিষয় সম্পৰ্কে প্ৰাথমিক তথ্য আহৰণৰ উদ্দেশ্যে অনুসন্ধানমূলক গৱেষণা প্ৰশ্ন গঠন কৰা হয়। উদাহৰণ: অনলাইন শিক্ষাৰ প্ৰতি শিক্ষাৰ্থীৰ মনোভাৱ কেনেকুৱা?

(খ) ব্যাখ্যামূলক (Interpretive): ব্যক্তিৰ অনুভৱ, অভিজ্ঞতা আৰু সামাজিক-সাংস্কৃতিক বিশ্লেষণ কৰিবলৈ ব্যাখ্যামূলক গৱেষণা প্ৰশ্ন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। উদাহৰণ: শিক্ষাৰ্থীৰ শৈক্ষিক জীৱনত সামাজিক

কার্যক্রম ব্যবহারের মূল্যায়নের প্রভাব বিস্তার করে?

(গ) উন্মোচনমূলক (Emancipatory): সামাজিক ন্যায় বিচার, অসমতা, বৈষম্য এবং অসমতাসম্পর্কিত উন্মোচিত করতে উন্মোচনমূলক গবেষণা প্রশ্ন ব্যবহার করা হয়। উদাহরণ: গ্রাম অঞ্চলের শিক্ষার্থীদের উচ্চশিক্ষার সু-সুবিধায় কিরূপ বৈষম্য দেখা যায়?

২। পরিমাণগত গবেষণা প্রশ্ন (Quantitative Research Questions): গবেষণা প্রশ্নের দ্বিতীয় প্রকার হচ্ছে পরিমাণগত গবেষণা প্রশ্ন। এইধরনে ~~প্রশ্নই~~ গবেষণা প্রশ্নই সংখ্যাগত তথ্য সংগ্রহ, পরীক্ষা এবং বিশ্লেষণের সহায়তা করে। এ প্রশ্নগুলো বিভিন্ন ঘটনা, পরিবর্তন, পরিস্থিতি, আচরণ ইত্যাদির মধ্যে তুলনা বা সম্পর্ক অনুসন্ধান করতে সহায়তা করে। এই গবেষণা প্রশ্নের প্রধান ধরনসমূহ হলো—

(ক) বর্ণনামূলক (Descriptive): কোনো ঘটনা, পরিস্থিতি বা চলকের বিষয়ে তথ্য সংগ্রহ করতে এই বর্ণনামূলক গবেষণা প্রশ্ন ব্যবহার করা হয়। ইহাতে গবেষক বিষয়বস্তুর কেবল বৈশিষ্ট্য বা প্রকৃতি বিষয়ে জানতে চেষ্টা করেন, কিন্তু কারণ বা সম্পর্কের বিষয়ে অনুসন্ধান করা হয় না। উদাহরণ: XYZ ~~বিদ্যালয়ের~~ বিশ্ববিদ্যালয়ের ছাত্র-ছাত্রীদের আত্মবিশ্বাসের স্তর নির্ণয়ে উল্লেখযোগ্য যে সংগৃহীত তথ্যসমূহ— বয়স, শ্রেণি, আবাস-স্থিতি আদি পরিসংখ্যানিক কৌশলের ব্যবহার করে বিশ্লেষণ করা হয়।

(খ) সম্পর্কমূলক (Relational): পরিমাণগত গবেষণা প্রশ্নের অন্যতম গুরুত্বপূর্ণ প্রকারটি হচ্ছে

চাৰিমধ্যে ৪।

সম্পৰ্কমূলক গৱেষণা প্ৰশ্ন। এই বিধৰ প্ৰশ্নত, দুই বা ততোধিক চলকৰ মাজত থকা সম্পৰ্ক অধ্যয়ন কৰা হয়। উক্তি- চলকসমূহৰ মাজত থকা সম্পৰ্কটো ধনাত্মক, ঋণাত্মক নে শূন্য সেইটো নিৰ্ণয় কৰা হয়। তথ্য বিশ্লেষণৰ ক্ষেত্ৰত Correlation, Regression Analysis আদি প্ৰয়োগ কৰা হয়। উদাহৰণ: আৰ্থ-সামাজিক স্থিতি আৰু শৈক্ষিক প্ৰদৰ্শনৰ মাজত কিবা সম্পৰ্ক আছেনে?

(গ) তুলনামূলক (Comparative): এই বিধৰ গৱেষণা প্ৰশ্নত একাধিক গোট বা শ্ৰেণীৰ মাজত তুলনা কৰা হয়। সাধাৰণতে T-test, ANOVA আদি পৰিসংখ্যা পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰি তথ্য বিশ্লেষণ কৰা হয়। উদাহৰণ: চহৰ আৰু গাঁও অঞ্চলৰ শিক্ষাৰ্থীৰ শৈক্ষিক কৃতিত্বৰ মাজত কিবা পাৰ্থক্য আছেনে?

(ঘ) কাৰণ-প্ৰভাৱ বা পৰীক্ষামূলক (Causal or Experimental): কোনো চলকৰ পৰিৱৰ্তনে আন এটা চলকৰ ওপৰত কেনে প্ৰভাৱ পেলায় তাক জানিবলৈ এইবিধ গৱেষণা প্ৰশ্ন ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ই সাধাৰণতে কাৰণ আৰু প্ৰভাৱ সম্পৰ্ক অধ্যয়ন কৰাত সহায় কৰে। ইয়াত এটা চলক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি আন চলকৰ প্ৰভাৱ অধ্যয়ন কৰা হয়।